

Nieuwe en interessante Microlepidoptera uit Nederland in het jaar 1993 (Lepidoptera)

K. J. HUISMAN & J. C. KOSTER

HUISMAN, K. J. & J. C. KOSTER, 1996. NEW AND INTERESTING MICROLEPIDOPTERA FROM THE NETHERLANDS IN THE YEAR 1993 (LEPIDOPTERA). – *ENT. BER.*, AMST. 56 (3): 37-55.

Abstract: This is the seventh compilation of Microlepidoptera collected in The Netherlands, covering the year 1993. Four species are recorded for the first time from The Netherlands: *Blastodacna vinolentella* (Agonoxenidae), *Mompha bradleyi* (Momphidae), *Teleiodes scriptella* (Gelechiidae) and *Aethes beatricella* (Tortricidae). Differences in the external characters or genitalia of the following species are discussed: *Aethes beatricella*, *A. dilucidana*, *A. flagellana*, *A. francilana*, and *Eudemis porphyrana* and *E. profundana*.

K. J. Huisman, Patrijzenlaan 4, 8091 BK Wezep.
J. C. Koster, Van Brederodestraat 53, 1759 VG Callantsoog.

Inleiding

In dit zevende verslag van in Nederland verzamelde Microlepidoptera wordt het jaar 1993 behandeld. Tevens zijn ook tot nu toe niet vermelde gegevens opgenomen van voor 1993.

In grote lijnen is aansluiting gezocht bij de opzet van het vorige jaaroverzicht (Huisman & Koster, 1995).

Voor de nomenclatuur is gebruik gemaakt van de naamlijst van Schnack (1985). Namen in de lijst van Lempke (1976) die daar van afwijken worden als synoniemen weergegeven.

De vindplaatsen zijn per provincie gerangschikt. Soms worden UTM-coördinaten vermeld. Indien het aantal exemplaren niet wordt vermeld, betreft de vangst slechts één exemplaar. De verantwoordelijkheid voor de determinaties ligt bij de inzenders, maar kritische soorten zijn door de auteurs gecontroleerd.

Provincies: Fr - Friesland; Gr - Groningen; Dr - Drenthe; Ov - Overijssel; Fl - Flevoland; Gld - Gelderland; U - Utrecht; NH - Noord-Holland; ZH - Zuid-Holland; Z - Zeeland; NB - Noord-Brabant; L - Limburg.

Wij willen hierbij alle personen, die gegevens hebben verstrekt voor deze jaarlijst, van harte bedanken voor hun medewerking. Een publikatie als de onderhavige zou onmogelijk zijn zonder de actieve medewerking van het overgrote deel van de sectie "Snellen". Tevens danken wij dr M. W. Harper, Ledbury, Engeland en dr J. R. Langmaid, Southsea, Engeland voor het verstrekken van Engels vergelijkingsmateriaal. De afkortingen in de tekst

hebben betrekking op de navolgende personen: B. van Aartsen, 't Harde (BvA); J. E. F. Asselbergs, Bergen op Zoom (JA); L. Bot, Formerum, Terschelling (LB); A. L. Cox, Mook (AC); G. J. Flint, Deventer (GF); K. J. Huisman, Wezep (KH); M. G. M. Jansen, Lienden (MJ); J. C. Koster, Callantsoog (JCK); J. H. Kuchlein, Wageningen (JHK); E. J. van Nieukerken (EvN); W. Oord, Deventer (WO); A. L. M. Rutten, Venray (TR); A. Schreurs, Kerkrade (AS); F. Verhoeven, Beerse (België) (FV); J. van Vuure, Kortgene (JV); H. W. van der Wolf, Nuenen (HW); J. B. Wolschrijn, Twello (JW).

Collecties: RMNH - Nationaal Natuurhistorisch Museum, Leiden; ZMA - Zoologisch Museum, Amsterdam.

Nepticulidae

Ectoedemia decentella (Herrich-Schäffer)

Waarnemingen. NH: Amsterdam, 31.vii.1937, 1 ♂ op licht, A. Diakonoff (RMNH, det. EvN); ZH: ten zuiden van Noordwijk, Coepelduinen, in feromoonval in esdoornbosje, 14.v-17.vii.1993, 15 ♂, EvN; NB: Best, 19.vi.1974, 1 ♀, HW (det. EvN); Udenhout, natuurgebied Den Brandt, 12.vi.1992, op licht, FV; L: Cannerbos, 14.viii.1950, op licht, St. Pietersberg (RMNH, det. EvN).

Kuchlein (1993) vermeldt het voorkomen van *Ectoedemia decentella* in vijf provincies: twee oudere vondsten uit Noord-Holland en Utrecht en drie vindplaatsen uit respectievelijk Friesland, Gelderland en Zuid-Holland in 1991 en 1992. Alle oudere niet door Kuchlein gepubliceerde gegevens zijn hierboven vermeld (E. J. van Nieukerken, persoonlijke mededeling). Vermoedelijk is de soort minder zeldzaam dan de bovenstaande gegevens suggereren, maar is

de rups erg moeilijk te vinden in verband met de verborgen levenswijze. Er zijn waarschijnlijk twee generaties per jaar. De voedselplant is gewone esdoorn (*Acer pseudoplatanus* L.). De zomergeneratie mineert in de vruchten, maar deze mijnen zijn moeilijk te vinden en nog niet uit ons land bekend. De larven van de wintergeneratie leven in de knoppen (Van Nieuwerkerken & Johansson, 1989). Niet eerder gemeld uit Noord-Brabant en Limburg.

Adelidae

Nemophora violella (Zeller) (= *Adela violaria* Razowski)

Waarnemingen. Fr: Wijnjeterper Schar, 13.vii.1993, J. Sinnema-Bloemen; Dr: Westerholt, LD4575, 21.vii.1993, 1 ♀, (dia: M. Scheper); Ov: Lemelerveld, Luttenbergerven, 20.vii.1992, 1 ♂, 2 ♀, EvN; vii.1992, gewoon: 15, 16 en 22.vii en 9.viii.1993, talrijk, GF; Lemselermaten, 1.5 km ten zuidwesten van Weerselo, LD550, 21.viii.1992, 1 rups in klokjesgentiaan (*Gentiana pneumonanthe* L.), EvN; Gld: Speulderveld, FT8594, 8.viii.1991, 1 ♀, R. Kleukers; Staverden, Leemputten, 17 en 20.vii.1992, 5 ♂, 3 ♀, EvN; 28.vii.1993, 1 ♀ (dia: M. Scheper); NB: Landschotse Heide, FT5502, 24.vii.1992, 1 ♂, R. Kleukers.

Deze soort is gebonden aan klokjesgentiaan en is mede daardoor lokaal, maar kan op de vliegplaatsen nog in aantal voorkomen (Van Nieuwerkerken, 1993; Huisman & Koster, 1994). Het relatief grote aantal vondsten is het gevolg van een gericht onderzoek naar deze vlinder in relatie tot natuurbeheer (Van Nieuwerkerken, 1993).

Nemophora cupriacella (Hübner)

Waarnemingen. Ov: Kanaal Almelo-Nordhorn, LD-612063 en LD608062, 20.vii.1992, 3 ♀, EvN; Gld:

Winterswijk, Willink Weust, LC4859, 30.vii.1992, 4 ♀, EvN; NB: 0,7 km ten zuiden van Nieuwkuijk, FT519285, 6.viii.1992, 2 ♀, EvN.

De vondsten werden gedaan bij gericht onderzoek naar deze vlinder in relatie tot natuurbeheer. De soort is in Nederland uiterst zeldzaam en dreigt te verdwijnen. In ons land is de soort parthenogenetisch, evenals elders in Noordwest-Europa (Van Nieuwerkerken, 1993).

Nemophora minimella (Denis & Schiffermüller)

Waarnemingen. Ov: Kanaal Almelo-Nordhorn, diverse plaatsen, 25.vii.1990 en 20.vii.1992, tientallen exemplaren, EvN; Gld: Groesbeek, De Bruuk, GT0438, 29.vii.1993, enkele exemplaren, EvN; Winterswijk, Willink Weust, LC4859, 30.vii.1992, 5 ♂, 4 ♀, EvN; NB: Drongelens Kanaal, FT4526, 22.vii.1992, 4 ♂, 1 ♀, EvN; 0,7 km ten zuiden van Nieuwkuijk, wegberm en greppel, FT519285, 6.viii.1992, 2 ♂, 1 ♀, EvN.

Ook deze vondsten zijn gedaan bij gericht onderzoek naar het voorkomen van deze vlinder in relatie tot natuurbeheer. Hoewel de soort op tenminste twee plaatsen nog veel voorkomt, wordt ook deze soort, die vaak samen met *Nemophora cupriacella* vliegt, ernstig bedreigd (Van Nieuwerkerken, 1993).

Tineidae

Stenoptinea cyaneimarmorella (Millière) (= *Celestica angustipennis* Herrich-Schäffer)

Waarnemingen. L: Mook, 29.vi.1992, AC.

Na twee oude vondsten van Norg en Arnhem

Fig. 1. *Phyllonorycter mespilella*, ♂.

Fig. 2. *Blastodacna violentella*, ♀.

en twee recente vondsten van Terschelling in 1990 en van Vierlingsbeek in 1992 (Kuchlein, 1993; Huisman & Koster, 1994) kunnen we opnieuw een exemplaar van deze zeldzame soort melden. Nieuw voor Limburg.

Gracillariidae

Phyllonorycter mespilella (Hübner) (fig. 1)

Waarnemingen. L: Kerkrade, 17.i en 22.ii.1985, 26.1.1987, en 15.iii.1989 (2 exemplaren), AS.

Alle exemplaren werden gekweekt uit mijnen die in het voorafgaande seizoen in de maand oktober op peer (*Pyrus communis* L.) werden verzameld.

De soorten van dit genus leven op Rosaceae en zijn vaak moeilijk van elkaar te onderscheiden op uiterlijke kenmerken. Ook geeft het determineren van gekweekte exemplaren aan de hand van de voedselplant bij een aantal soorten meestal geen volstrekte zekerheid. Boven genoemde exemplaren stonden tussen een serie dieren, welke alle gekweekt waren van peer.

Het meest opvallende bij deze soort is de donker oranje grondkleur van de voorvleugels. De basale streep en de haakjes aan de voor- en binnenrand zijn glanzend wit met een scherp getekende, donkere omranding. Dit in tegenstelling tot de andere soorten die van peer kunnen worden gekweekt: *Phyllonorycter sorbi* (Frey), *P. oxyacanthae* (Frey) en *P. cerasicolella* (Herrich-Schäffer). Deze hebben voorvleugels met een meer geel-oranje grondkleur en de donkere omranding van de witte tekening is minder duidelijk. Deze verschillen waren ook G. R. Langohr (persoonlijke mededeling) reeds opgevallen. Deschka, de Oostenrijkse specialist van dit genus, heeft de dieren uit de collectie Langohr gezien en gedetermineerd als *P. mespilella* en hij heeft ook het voorkomen in Nederland gepubliceerd (Deschka, 1988). Met behulp van de genitaliën zijn de soorten goed van elkaar te onderscheiden. Goede afbeeldingen van de mannelijke en vrouwelijke genitaliën van deze soorten zijn te vinden in Emmet et al. (1985) en in Deschka (1988).

De vlinder is tot nu toe in Nederland alleen op peer aangetroffen. In Engeland wordt ze, be-

halve op peer ook vaak aangetroffen op Crantz elsbes (*Sorbus torminalis* (L.)) en af en toe op wilde lijsterbes (*S. aucuparia* L.), meelbes (*S. aria* (L.) Crantz) en andere bomen behorende tot de Rosaceae (Emmet et al., 1985). Kuznetsov (1990) vermeldt verder nog als voedselplant mispel (*Mespilus germanica* L.), kwee (*Cydonia oblonga* Mill.) en *Cotoneaster*-soorten. De soort is bekend van Engeland, waar ze zeer lokaal is en voornamelijk in het zuiden wordt gevonden (Emmet et al., 1985), België (De Prins, 1983), Duitsland (Eckstein, 1933; Präse, 1987), Oostenrijk (Huemer & Tarmann, 1993), Frankrijk (Leraut, 1980), Rusland en de Baltische landen (Kuznetsov, 1990).

Oecophoridae

Depressaria ultimella Stainton

Waarnemingen. L: Vierlingsbeek, Maasheggengebied, 23.iv.1993, op licht, TR.

Deze soort komt voornamelijk verspreid voor in het midden en westen van ons land en langs de grote rivieren. Ook zijn enkele vondsten bekend uit het noorden en van de Waddeneilanden (Kuchlein, 1993). Dit zal samenhangen met de natte standplaatsen van de voedselplanten van de rups. Deze leeft van juni tot augustus op torkruid (*Oenanthe* sp.), waterpepe (*Sium* sp.) en moerasscherm (*Apium* sp.), eerst in de schermen, later boort hij zich in de stengel. Daar vindt ook de verpopping plaats (Palm, 1989).

Depressaria emeritella Stainton

Waarnemingen. Ov: Wezepe 26.x.1993, in een schuur, GF. Het aantal vindplaatsen van deze *Depressaria*, die nog maar kort uit ons land bekend is, breidt zich gestaag uit. Waarschijnlijk is *D. emeritella* op het ogenblik niet al te zeldzaam.

Elachistidae

Elachista bisulcella (Duponchel)

Waarnemingen. Fl: Oostvaardersplassen, viii.1991, malaiseval, J. de Rond, KH; ZH: Dirksland, 8.viii.1989, ge-

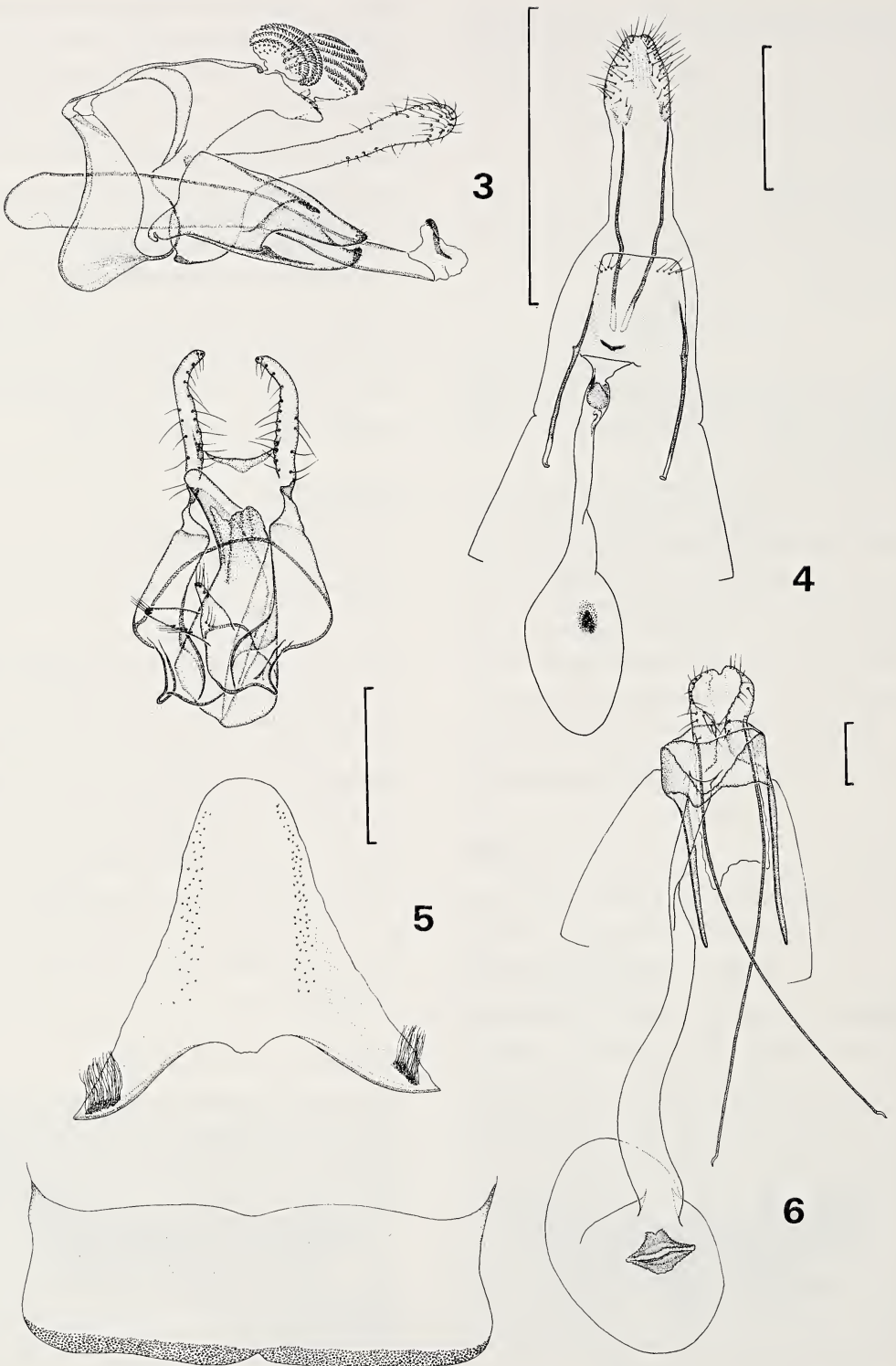

Fig. 3-6. Genitaliën. 3-4, *Blastodacna vinolentella* (3, ♂; 4, ♀); 5-6, *Teleiodes scriptella* (5, ♂ met het 8e tergiet en sterniet; 6, ♀) (schaallijn 0,5 mm).

sleept langs dijkhelling; Ouddorp, 10.viii.1993, 2 exemplaren gesleept in vochtig duinterrein, KH.

Deze soort is slechts uit een tiental uurhokken bekend, maar wordt de laatste jaren in het duingebied wat vaker aangetroffen. De rups mineert op ruwe smele (*Deschampsia caespitosa* (L.) P.B.), boskortsteel (*Brachypodium sylvaticum* (Huds.) P.B.), duinriet (*Calamagrostis epigejos* (L.) Roth) en zegge (*Carex* sp.) (Traugott-Olsen & Schmidt Nielsen, 1977).

Elachista pullicomella Zeller

Waarnemingen. L: Venlo, 29.vi.1993, 2 exemplaren gesleept, KH.

Elachista pullicomella is uit ons land bekend van tien vindplaatsen, waarvan er zeven in Zuid-Limburg liggen. De drie vangsten uit Gelderland en Zuid-Holland zijn van oudere datum (tussen 1873 en 1928), de Zuidlimburgse stammen van na 1950 (Kuchlein, 1993). De rups mineert in de bladeren van diverse grassen, onder andere kropaar (*Dactylis glomerata* L.), smele (*Deschampsia* sp.), zwenkgras (*Festuca* sp.) en veldbeemdgras (*Poa pratensis* L.).

Biselachista scirpi (Stainton)

Waarnemingen. ZH: Ouddorp 10.viii.1993, 2 exemplaren gesleept in vochtig duinterrein, tegelijk met *Elachista bisulcella* en *E. utonella* (Frey), KH.

Biselachista scirpi werd in 1979 voor het eerst in Nederland gevangen en was tot nu toe beperkt tot het kustgebied in het zuidwesten en Terschelling. In totaal zijn vier vindplaatsen bekend. De rups mineert op zeebies (*Scirpus maritimus* L.), maar wordt ook vermeld van zilte rus (*Juncus gerardii* Loisl.) en platte rus (*J. compressus* Jacq.) (Traugott-Olsen & Schmidt Nielsen, 1977).

Cosmiotes consortella (Stainton)

Waarnemingen. NB: Woensdrecht, 3 vi.1993, 1 ♂, in lichtval, JA.

Tot nu toe was de vlinder bekend van zes uurhokken in het duingebied van Noord- en Zuid-Holland en twee uit Zuid-Limburg (Kuchlein,

1993; Huisman & Koster, 1994). Het determineren van de soorten van het genus *Cosmiotes* blijft een enigszins hachelijke zaak, vooral indien de dieren afgevlogen zijn. Nieuw voor Noord-Brabant.

Coleophoridae

Coleophora trigeminella Fuchs

Waarnemingen. L: Epen, 5.vi.1993, 1 ♂ op licht, KH.

Dit is een in ons land uiterst schaarse soort, die slechts van drie uurhokken bekend is. In 1869 is een exemplaar in Arnhem gevangen en in 1871 één in Amsterdam. Pas in 1977 zijn er in Eckelrade weer twee dieren gevangen (Kuchlein, 1993). De rups leeft in een donkere zak op meidoorn (*Crataegus* sp.) en lijsterbes, vermoedelijk van september tot mei, en mineert vanaf half april de bladeren en boort zich daarna in de bloemknoppen (Emmet, 1988).

De vlinder komt voor in Zuid-Zweden, Zuid-oost-Denemarken, Zuidoost-Engeland, Duitsland en Frankrijk (Lerout, 1980; Schnack, 1985; Pröse, 1987; Svensson et al., 1987). Uit België is zij tot dusverre niet gemeld. Deze gegevens zouden erop kunnen duiden dat het een relatief warmteminnende soort is.

Coleophora siccifolia Stainton

Waarnemingen. NB: Mariapeel, 21.vi.1986; L: Epen, 5.vi.1993, 1 ♀ op licht, KH.

Evenals de vorige soort is deze vlinder pas door Vári in 1944 als inlands herkend (Kuchlein, 1993), hoewel Heylaerts al in de vorige eeuw te Breda materiaal verzameld heeft. Het dier is nu uit 11 uurhokken in de zuidelijke helft van ons land bekend, de meeste in Noord-Brabant (Kuchlein 1993). Ook deze rups leeft op meidoorn, daarnaast op lijsterbes, berk (*Betula* sp.) en appel (*Malus* sp.).

Coleophora albitarsella Zeller

Waarnemingen. NH: Zwanenwater, 6.vi.1992, op licht, JCK.

Deze soort verscheen op 6.vi.1992 op het laken dat stond opgesteld in een vochtig elze-

bos. De zakken zijn te vinden op hondsdrif (*Glechoma hederacea* L.). Verder worden ook wilde marjolein (*Origanum vulgare* L.), munt (*Mentha* sp.) en steentijm (*Satureja* sp.) als voedselplant opgegeven. Ondanks het zeer algemeen voorkomen van hondsdrif is de soort in ons land schaars. De meeste vondsten zijn van het midden en zuiden van ons land. In Noord-Holland alleen bekend van twee vindplaatsen in het Gooi. Ook niet bekend van de Waddeneilanden.

Coleophora conyzae Zeller

Waarnemingen. Z: Kortgene, 22.vii.1993, op licht, JV.

Een zeldzame soort, slechts bekend van een drietal vindplaatsen aan de kust. Het betreft hier de tweede vondst voor Zeeland. Eerder door G. R. Langohr aangetroffen op de bloemdijken van Zuid-Beveland (Kuchlein, 1993). De rups leeft in een bruine, harige, tweeklepige bladzak van de herfst tot mei op de bladeren van koninginnekruid (*Eupatorium cannabinum* L.), donderkruid (*Inula conyza* DC.) en heelblaadjes (*Pulicaria dysenterica* (L.) Bernh.). Na het vervellen wordt ook van zak gewisseld. Deze wordt uitgesneden uit een blad en vaak blijft de oude zak achter aan de rand van de uitsnijding. Voor de verpopping wordt de zak vastgesponnen aan de stengel van de voedselplant. Een warmteminnende soort, die voorkomt in Midden- en Zuid-Europa en Noord-Afrika, maar ook gemeld is van Engeland, Polen en Zuid-Zweden (Patzak, 1974; Emmet, 1988).

Coleophora zelleriella Heinemann

Waarnemingen. Gld: Wezep, 11.vii.1991 en 28.vi.1992, op licht, KH.

Een hier te lande recent ontdekte soort (Gielis et al., 1985), die inmiddels uit negen uurhokken bekend is. Wezep is de meest noordelijke vindplaats in ons land. De rups leeft op wilg (*Salix* sp.).

Coleophora laricella (Hübner)

Waarnemingen. Z: Kortgene, 18.v.1993, 5 exemplaren op licht, JV.

Een gewone soort van de zandgronden in grote delen van ons land, waar de voedselplanten Europese lork (*Larix decidua* Mill.) en douglasspar (*Pseudotsuga menziesii* (Mirb.) Franco) groeien. Hier ter plaatse waarschijnlijk ingevoerd met jonge aanplant. Nieuw voor Zeeland.

Coleophora sternipennella (Zetterstedt)

Waarnemingen. NH: Zwanenwater, 29.vii.1992, op licht, JCK.

De soort is tot dusver voornamelijk in de zuidelijke helft van ons land waargenomen, met een enkele vindplaats in het noordoosten (Kuchlein, 1993). Nog niet bekend van Friesland, Noord-Holland boven het IJ en de Waddeneilanden. De zak is te vinden van de herfst tot het in voorjaar op de zaden van ganzevoet (*Chenopodium* sp.) en melde (*Atriplex* sp.).

Coleophora vestianella (Linnaeus) (= *laripennella* Zetterstedt)

Waarnemingen. Z: Kortgene, 22.vii.1993, JV.

Verspreid voorkomend in grote delen van ons land. Ook van deze soort leeft de rups op de zaden van ganzevoet en melde. In het verleden is veel verwarring opgetreden bij de soorten met bovengenoemde levenswijze. Dit is ook de reden van het grote aantal synoniemen. Voor de juiste naamgeving raadplege men Kuchlein (1993). Nieuw voor Zeeland.

Coleophora trochilella (Duponchel)

Waarnemingen. Z: Bruinisse, Grevelingendam, 27.vi.1993, 3 exemplaren op *Tanacetum vulgare* L., JV; ZH: Ouddorp, 7, 10 en 21.vi.1992, op licht, KH.

Coleophora trochilella komt verspreid in de meeste provincies voor. Ook hier betreft het een soort, die in het verleden samen met een andere (*C. follicularis* (Vallot)) tot één soort werd gerekend, die men in ons land *C. troglodytella* (Duponchel) noemde en daarbij hebben zich weer de nodige nomenclatorische moeilijkheden voorgedaan (Kuchlein, 1993). De rups leeft in een lichte, buisvormige zak met drie anaalkleppen op duizenblad (*Achillea* sp.), alsem

Fig. 7. *Mompha bradleyi*, ♂.

(*Artemisia* sp.) en boerenwormkruid (*Tanacetum vulgare* L.). Nieuw voor Zeeland.

Coleophora tanacetii Mühlig

Waarnemingen. L: Venray, 16-17.vii.1993, 15 tot 20 zakken op boerenwormkruid, TR.

De soort werd in 1981 voor het eerst in ons land gevonden te Westerbork (Drenthe) door B. van Aartsen. Tot nu toe is ze slechts bekend van een viertal vindplaatsen in Drenthe en van Eindhoven (Gielis et al., 1985; Kuchlein, 1993). De rups leeft in de zomer en de herfst in een buisvormige zak met drie anaalkleppen op de bloemen van boerenwormkruid en is niet gemakkelijk te kweken. Nieuw voor Limburg.

Coleophora adspersella Benander

Waarnemingen. Fr: Ameland, Klein Vaarwater, 10.vii.1988, 1 ♀, leg. H. Donner, HW.

Deze vlinder, die pas in 1980 voor ons land werd ontdekt (Kuchlein, 1985), is nu bekend van een tiental vindplaatsen. Merendeels liggen deze aan de kust, waar de soort voorkomt op de schorren. De rups leeft in de zomer en de herfst in een buisvormige zak op de zaden van melde, ganzevoet, zoutmelde (*Halimione* sp.) en schorrekruid (*Suaeda maritima* (L.) Dumort.) (Patzak, 1974; Gielis et al., 1985).

Agonoxenidae

Chrysoclista razowskii (Riedl)

Waarnemingen. Ov: Hasselt, Stadsgaten, 3.vii.1986, BvA.

Fig. 8. *Teleiodes scriptella*, ♂.

Een enigzins afgevlogen ♀ stond in de collectie Huisman tussen ongedetermineerd materiaal. Tot op heden was de soort bekend van Renesse (Zeeland), verzameld door G. Barendrecht en van Amsterdam, Oosterpark, een serie verzameld door J. Lourens (Kuchlein, 1993). Van de levenswijze van de rups is niets bekend. De beide andere soorten van het geslacht *Chrysoclista* in Europa leven in de bast van linde (*Tilia* sp.) en wilg. Mogelijk is de laatste boomsoort ook de waardplant van *C. razowskii*. In Finland is de soort gevangen op een plaats waar in de wijde omgeving wilg de enige boomsoort was (S. Yu. Sinev, St. Petersburg, persoonlijke mededeling).

Blastodacna vinolentella (Herrich-Schäffer), nieuw voor de fauna (fig. 2-4)

Waarnemingen. L: Meerssen, 9.vi.1948, coll. G.A. Bentinck, RMNH.

Dit oude exemplaar stond in de collectie Bentinck onder *Blastodacna atra* (Haworth). De soort is van *B. hellerella* (Duponchel) en *B. atra* te onderscheiden aan de geheel donkerbruine kop en de bredere voor- en achtervleugels. Tevens is de voorvleugel bijna geheel donkerbruin met slechts sporen van een witte tekening. Bij de beide andere soorten is de kop roomkleurig met aan de randen enige donkere beschubbing, de voor- en achtervleugels zijn langgerechter en de witte tekening op de voorvleugel is prominent aanwezig.

Blastodacna vinolentella is door Herrich-Schäffer beschreven in 1853 naar vondsten uit

Fig. 9. *Aethes flagellana*, ♂.Fig. 10. *Aethes beatricella*, ♂.

Frankfurt an der Oder, Duitsland, waar de vlinders in juli op wijnstokken werden aange troffen. Lange tijd werd toen aangenomen dat dit ook de voedselplant van de rups was. Ook Diakonoff (1939) verwijst in zijn publikatie over dit genus naar de originele beschrijving en vermeldt daarbij abusievelijk dat deze soort daadwerkelijk uit wijnstokken is gekweekt. Door het geringe aantal exemplaren dat bekend was en de gelijkenis met beide andere soorten van het genus, zijn er in het verleden diverse vergissingen gemaakt in de juiste determinatie van de soorten. Zo werd *B. vinolentella* vermeld van Engeland, waar ze werd gekweekt uit scheuten van appel. Later bleek het hier te gaan om een melanistische vorm van *B. atra* (Barrett, 1898). De rups mineert in april in de jonge loten van appel en meidoorn (Réal, 1966). De soort is vermeld van Frankrijk (Réal, 1966; Leraut, 1980), Duitsland (Herrich-Schäffer, 1853; Eckstein, 1933), Tsjechië (Laštůvka, 1993), Slowakije (Patočka & Reiprich, 1989), en Griekenland (Riedl, 1983).

Momphidae

Mompha bradleyi Riedl, nieuw voor de fauna (fig. 7)

Waarnemingen. L: St Pietersberg, omgeving kasteel Neercanne, 5.v.1949, RMNH; Kerkrade, 22.v.1983 en 5.ix.1984, AS.

In de collectie Schreurs bevond zich een ongedetermineerd exemplaar van een vlinder die

tot het genus *Mompha* behoorde. De vlinder was in 1983 gesleept van harig wilgeroosje (*Epilobium hirsutum* L.). Op dezelfde vindplaats verzamelde Schreurs in dat jaar bovengenoemde planten, waarvan de topbladeren waren samengesponnen. Dit met de bedoeling om *Mompha epilobiella* (Denis & Schiffermüller) te kweken. De meeste vlinders die uitkwamen behoorden inderdaad tot deze soort, maar één exemplaar had hetzelfde uiterlijk als de vlinder, gesleept in 1983. De genitaliën vertoonden veel overeenkomst met die van *Mompha divisella* Herrich-Schäffer, maar er bleken kleine verschillen in de mannelijke en vrouwelijke genitaliën te zijn. Morfologisch waren de dieren ook iets kleiner en donkerder dan *M. divisella*. Ook de voedselplant kwam niet overeen met wat er in de literatuur werd vermeld voor deze soort. Aangezien *M. divisella* bestaat uit een complex van drie sterk op elkaar gelijkende soorten was het noodzakelijk de uitgekweekte exemplaren te vergelijken met materiaal van deze drie soorten. Vergelijking met exemplaren van *M. divisella* uit de collecties van het Zoölogisch Museum, Amsterdam en het Nationaal Natuurhistorisch Museum, Leiden, maakte al snel duidelijk dat onze dieren moesten behoren tot één van de twee andere soorten van het complex, namelijk *Mompha subdivisella* Bradley of *Mompha bradleyi* Riedl. Dr Langmaid, Southsea, Engeland was zo vriendelijk ons een mannelijk en een vrouwelijk exemplaar te zenden van *M. subdivisella*. Het meer bruingrijze voorkomen van deze soort en de verschillen in de genita-

liën maakten duidelijk dat onze exemplaren ook hier niet mee overeenkwamen. Uitsluiting van deze twee soorten en zorgvuldige bestudering van de originele beschrijving van Riedl (1965) gaf toen de zekerheid dat we hier te maken hadden met *M. bradleyi*. Overigens bleek de soort al in 1949 in ons land te zijn gevangen op de St Pietersberg.

Voor een meer uitvoerige beschrijving met afbeeldingen van de adulten en de mannelijke en vrouwelijke genitaliën van de soorten van het *Mompha divisella*-complex wordt verwezen naar Koster & Sinev (in druk).

Cosmopterigidae

Pancalia latreillella (Curtis)

Waarnemingen. Fr: Terschelling, Boschplaat, Parapluduin, 15.v.1992, LB.

Een opmerkelijke vondst van deze soort uit het uiterste noorden van ons land. Tot nu toe waren er vijf vindplaatsen bekend, voornamelijk uit de vorige eeuw en het begin van deze eeuw. Na 1910 is het dier pas in 1985 weer gevangen in het uiterste zuiden in Terziet aan de rand van het Bovenste Bos door B. van Aartsen (Koster, 1991). De rupsen van het geslacht *Pancalia* voeden zich met viooltjes (*Viola* sp.). Als voedselplanten van *P. latreillella* worden opgegeven het hondsviooltje (*Viola canina* L.) en het ruig viooltje (*V. hirta* L.). De rups leeft eerst in de bladstengels en later in een spinselgang in de voet van de plant en de wortelstok (Emmet, 1988; Zagulyaev & Sinev, 1990).

Scythrididae

Scythris knochella (Fabricius)

Waarnemingen. NH: Egmond aan Zee, Wimmenummerduinen, 31.vii.1993, JV.

De vlinder werd overdag gesleept tijdens het excursieweekend van de sectie "Snellen". Slechts bekend van een viertal vindplaatsen in ons land, waarvan drie van voor 1950. Recentelijk alleen gevangen op de St Pietersberg (Kuchlein, 1993). Dit is de eerste vondst van

de soort uit het duingebied. De biologie is niet met zekerheid bekend. De rups leeft vermoedelijk op akkerhoornbloem (*Cerastium arvense* L.) en zandhoornbloem (*C. semidecandrum* L.) in mei en juni in een web aan de wortels, maar ze is ook eenmaal op tijm (*Thymus* sp.) gevonden (Bengtsson, 1984). Deze laatste plant komt algemeen voor in de Wimmenummerduinen.

Scythris cicadella (Zeller)

Waarnemingen. NH: Zwanenwater, 1.vii.1993, JCK.

Op 1 juli 1993 werden er vier exemplaren van deze soort gesleept uit lage vegetatie in een duinpan. De rups leeft in juni in een zelfgeponnen tunnel onder de voedselplant en tussen mos. Als voedselplanten worden opgegeven eenjarige hardbloem (*Scleranthus annuus* L.) en overblijvende hardbloem (*Scleranthus perennis* L.) (Bengtsson, 1984). Beide plantensoorten komen echter niet voor in het Zwanenwater. Hier werden de vlinders gesleept van jacobskruidkruid (*Senecio jacobaeae* L.). Ook op een vindplaats van *Scythris cicadella* in Voorne's Duin is vergeefs naar hardbloem gezocht. Het vermoeden van een andere waardplant wordt bevestigd door Bengtsson (1984), die de dieren in aantal aantrof op Öland, Zweden. Ook daar komt hardbloem niet voor. De soort is bekend van een zestal vindplaatsen langs de kust met als meest noordelijke Velsen, en van twee plaatsen in het binnenland. Het meest recent is de soort aangetroffen in de duinen van Katwijk (Van Nieukerken et al., 1993; Kuchlein, 1993). Ook hier geen spoor van de opgegeven voedselplant.

Gelechiidae

Teleiodes scriptella (Hübner), nieuw voor de fauna (fig. 5-6, 8)

Waarnemingen. L: Groeningen, 9.vi.1993, 1 ♀ op licht, TR.

Een opvallend getekende soort. Kop en thorax wit met enkele verspreide donkergrijze schubben, vooral op de thorax. Voorvleugels lichtgrijs, bijna wit. De voorrand met drie donker-

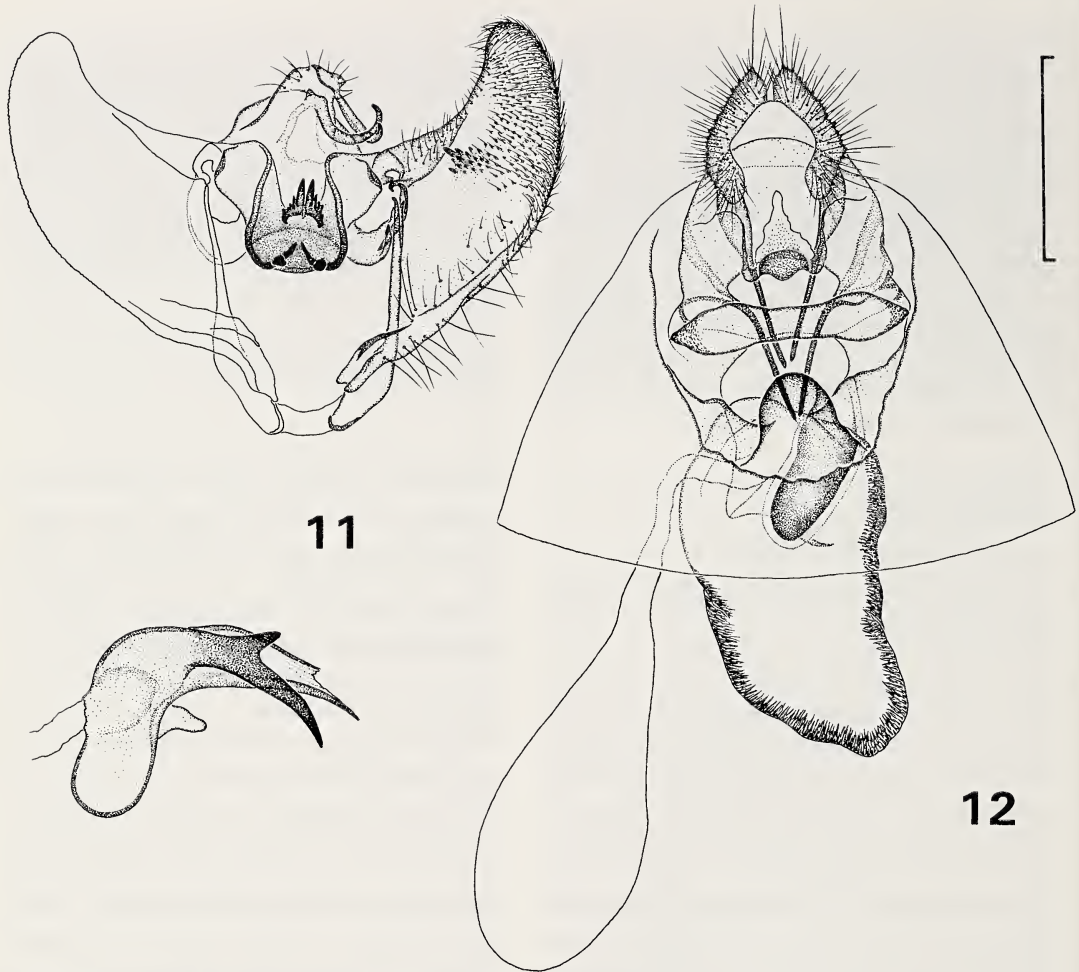

Fig. 11-12. Genitaliën *Aethes beatricella*. 11, ♂; 12, ♀ (schaallijn 0,5 mm).

grijze vlekken, de eerste aan de basis, de tweede voor het midden en de derde en grootste op tweederde van de lengte. Het dorsale deel vanaf de basis tot tweederde is donkergrijs gewolkt. In het basale deel van de voorvleugel bevinden zich twee donkere, min of meer ronde vlekken, één boven en één onder de vouw; beide hebben opgerichte schubben en worden door witte schubben begrensd. In het midden twee langgerekte, liggende zwarte vlekken, de onderste in de vouw en dichter naar de vleugelbasis. Op tweederde een langgerekte staande zwarte vlek direct onder de grote vlek aan de voorrand. Verder een aantal verspreid voorkomende okerkleurige en donkergrijze schubben in het apicale deel van de vleugel en in de franjelijn. Achtervleugels glanzend lichtgrijs. Door het

contrast van de donkere vleugel met de lichte apex is de soort gemakkelijk te onderscheiden van de andere soorten van het genus *Teleiodes*.

De rups leeft in augustus en september tussen een plat samengevouwen blad van spaanse aak (*Acer campestre* L.) (Sokoloff, 1985). Steuer (1988) geeft ook noorse esdoorn (*Acer platanoides* L.) op als voedselplant. De pop overwintert aan de grond tussen plantenresten. De vlinder is bekend van Zweden (Svensson et al., 1987: Småland), Zuidoost-Denemarken (Schnack, 1985), België (De Prins, 1983), Duitsland (Pröse, 1987; Steuer, 1988), Zuidoost-Engeland (Sokoloff, 1985), Tsjechië (Laštůvka, 1993), Slowakije (Patočka & Reiprich, 1989), Frankrijk (Leraut, 1980) en Spanje (collectie J. B. Wolschrijn).

Fig. 13. *Aethes dilucidana*, ♂.*Lita sexpunctella* (Fabricius)

Waarnemingen. Gld: Wezep, Oldebroekse hei, 16.vii.1993, een ♂ op licht, KH; Z: Kortgene, 11.v.1993, 1 ♂ op licht, JV.

Eerder gevangen te Groningen (1901), Nijmegen (1927) en Schinveld, Limburg (22 exemplaren in 1978) (Kuchlein, 1993). *Lita solutella* (Zeller), die op brem (*Sarothamnus scoparius* (L.) Wimm. ex Koch) en heidebrem (*Genista* sp.) leeft, lijkt erg achteruit te gaan, terwijl *L. sexpunctella*, die struikheide (*Calluna vulgaris* (L.) Hull) als voedselplant heeft, juist vooruit lijkt te gaan. De vangst in Zeeland is opmerkelijk; mogelijk betrof het een zwerver. Nieuw voor Zeeland.

Gnorimoschema herbichii (Nowicki)

Waarnemingen. Z: Oostkapelle, 7.vii.1970, BvA (coll. ZMA; det. MJ); L: Groeningen, Maasheggengebied, 7.vi.1993, TR.

Het exemplaar uit Zeeland stond in de collectie van het Zoölogisch Museum, Amsterdam, bij het ongedetermineerde materiaal en werd gevonden en gedetermineerd door M. G. M. Jansen. Op de bovengenoemde vindplaats uit Limburg werd ook in 1990 reeds een exemplaar gevangen. In 1970 voor het eerst in ons land aangetroffen te Melissant door K. J. Huisman (Gielis et al., 1985). De soort is nu inmiddels bekend van vijf vindplaatsen in ons land. Van de eerste stadia is vrijwel niets bekend. De vlinders worden gewoonlijk waargenomen op zandige, droge (in het buitenland

Fig. 14. *Aethes francillana*, ♂.

ook rotsachtige) plaatsen en tijm wordt als mogelijke voedselplant gezien, omdat die op dergelijke plaatsen heel vaak voorkomt (M. G. M. Jansen, persoonlijke mededeling). Nieuw voor Zeeland.

Scrobipalpa proclivella (Fuchs)

Waarnemingen. L: Venray, 20.viii.1993, op licht, TR; Simpelveld, 25.vii.1972, leg. G. R. Langohr, ZMA.

Onlangs werd door A. L. M. Rutten onderzoek gedaan naar het genus *Bryotropha*. Daarbij vond hij tussen het materiaal uit de collectie van het Zoölogisch Museum, Amsterdam, deze soort. Tot dusver waren er slechts drie exemplaren bekend uit ons land van Son en Breugel en Best, verzameld door H. W. van der Wolf (Kuchlein, 1993). Van de twee nieuwe vondsten betreft die van Simpelveld de eerste Nederlandse waarneming.

De rups leeft aanvankelijk in een lange vouwmijn, die lijkt op die van het geslacht *Phyllonorycter*, en later tussen twee of meer samengesponnen bladeren van onder meer absint-alsum (*Artemisia absinthum* L.) en boerenwormkruid (Sattler, 1986). Nieuw voor Limburg.

Scrobipalpa artemisiella (Treitschke)

Waarnemingen. NH: Egmond aan Zee, Wimmenumerduinen, 1.viii.1993, 2 exemplaren gesleept uit lage duinvegetatie, MJ.

Van deze soort zijn een aantal vindplaatsen

bekend uit het duingebied van Noord- en Zuid-Holland, en tevens is zij gevonden op de zandgronden in het binnenland (Kuchlein, 1993). Dit zijn echter alle oude vondsten: voor het laatst werd ze verzameld in 1951 door Doets (M. G. M. Jansen, persoonlijke mededeling). De soort werd sindsdien als uitgestorven beschouwd voor ons land. De rups leeft op tijd tussen samengesponnen loten. Op de vindplaats is de voedselplant zeer algemeen.

Scrobipalpa samadensis (Pfaenzeller)

Waarnemingen. Z: Kortgene, 3.viii.1993, 1 ♀, JV.

Voor het eerst voor ons land vermeld uit 1989, toen de soort op Terschelling in drie uurhokken werd gevangen door L. Bot. De jonge rups leeft in de herfst in lange dunne bladmineer op zeeveegbree (*Plantago maritima* L.), die nu en dan worden gewisseld. Na de overwintering leeft de rups in de hoofdstengel, waarin ook de verpoping plaats vindt. Aangetaste planten zijn te herkennen aan de geel verkleurde binnenste bladeren (Stüning, 1980). De vliegtijd is van eind juni tot midden juli, maar vermoedelijk tot ver in augustus (M. G. M. Jansen, persoonlijke mededeling). Nieuw voor Zeeland.

Scrobipalpa instabilella (Douglas)

Waarnemingen. NH: Zwanenwater, 17 en 20.vii.1993; Bergen, Zuiderduintjes, 30.vii.1993, op licht, JCK.

Eén exemplaar van deze soort verscheen op

17.vii.1993 op het laken dat stond opgesteld in een vochtig elzebos. Drie dagen later werd een tweede exemplaar gevangen, ditmaal geslept uit lage vegetatie in een droog duin met helm (*Ammophila arenaria* (L.)) en struikheide. Het derde exemplaar werd op licht gevangen in de duinen bij Bergen tijdens het excursieweekend van de sectie "Snellen". Tot op heden lijkt de soort in Nederland alleen aan zoutmelde gebonden. De vindplaatsen tot nu toe suggereren dat ook. Deze plantensoort komt in de duinen bij Bergen en het Zwanenwater echter niet voor. De soort is sterk gebonden aan gebieden, waar deze halobiont groeit. De vlinders zijn vermoedelijk afkomstig uit De Putten, een inlaag achter de Hondsbossche Zeewering, waar deze planten gewoon zijn. De soort is nog niet lang bekend uit ons land en werd tot dusver gevonden op een aantal plaatsen in het Zeeuwse en Zuidhollandse deltagebied en op Texel en bij Holwerd (Jansen & Asselbergs, 1993).

Scrobipalpa nitentella (Fuchs)

Waarnemingen. NH: Petten, De Putten, 1 en 2.viii.1993, 3 exemplaren, JCK; NB: Woensdrecht, 4.vii en 2.viii.1993, in lichtval, JA; Z: Kortgene, 24.vii en 11.viii, 1991, 1.vi.1993, op licht, JV.

Tot dusver was *Scrobipalpa nitentella* bekend van een aantal vindplaatsen in Zeeland en het Waddendistrict (Kuchlein, 1993). Ook hier gaat het om een soort gebonden aan zoutminnende planten. De vindplaats in Petten is het enige gebied tussen het deltagebied en het

Fig. 15. *Eudemis porphyrana*, ♂.

Fig. 16. *Eudemis profundana*, ♂.

waddengebied, waar deze halobionten groeien. Als voedselplanten worden opgegeven spiesmelde (*Atriplex prostrata* DC.), schorrekruid en gewone zoutmelde (*Halimione portulacoides* (L.) Aellen) (Stüning, 1980). De jonge rups mineert in de bladeren, waarbij van mijn wordt gewisseld. De volwassen rups leeft in een kokervormig spinsel en voedt zich met de onrijpe zaden (M. G. M. Jansen, persoonlijke mededeling). Nieuw voor Noord-Holland.

Platyedra subcinerea (Haworth)

Waarnemingen. L: Mook, 14.v.1992, AC.

Na het eerste exemplaar, op de St Pietersberg gevangen door Doets in 1949, en het tweede van Venray, gevangen in 1989 door A. L. M. Rutten (Huisman & Koster, 1994), kan nu een derde exemplaar van deze op groot kaasjeskruid (*Malva sylvestris* L.) levende soort uit Limburg gemeld worden.

Tortricidae

Lozotaenoides formosana (Geyer)

Waarnemingen. Ov: Zuidloo, 19.vi.1993, op licht, GF; L: Neerbeek, 13 en 14.vi.1989, AC.

Deze fraaie bladroller, waarvan de rups op grove den (*Pinus sylvestris* L.) leeft, heeft zich sinds 1959 langs de kust vanuit het zuiden tot in de kop van Noord-Holland uitgebreid. Plaatselijk is hij daar gewoon. Verder zijn er hier en daar vindplaatsen in het binnenland bekend: enkele aan de zuidgrens van Noord-Brabant, diverse in Zuid-Limburg en één in Drenthe (Diever) (Kuchlein, 1993). Het is de vraag in hoeverre de uitbreiding naar het binnenland zich zal doorzetten. Nieuw voor Overijssel.

Phalonidia vectisana (Humphreys & Westwood)

Waarnemingen. Gld: Wezep, 11.v.1993, op licht, KH.

Phalonidia vectisana wordt in Nederland vrijwel uitsluitend gevangen langs de kust van de hele Zeeuwse delta en langs de Waddenzee; daarnaast zijn er nog vondsten in Amsterdam

en Halfweg (Noord-Holland). De rups leeft op schorrezoutgras (*Triglochin maritima* L.) en moeraszoutgras (*T. palustris* L.), mogelijk ook op zeekraal en zeeweegbree. Bij ons wordt schorrezoutgras als de hoofdvoedselplant beschouwd. Bij *P. vectisana* is overigens weinig bekend van zwerfneiging. Het exemplaar van Wezep zou afkomstig kunnen zijn van vochtige weilanden langs de oude Zuiderzeekust. Nieuw voor Gelderland.

Aethes flagellana (Duponchel) (fig. 9)

Waarnemingen. ZH: Ouddorp, 6.viii.1992, 1 ♂ op licht, KH.

Een nieuwe vindplaats van deze zeldzame soort, overigens geheel binnen het tot nu toe bekende, uiterst beperkte, verspreidingsgebied. Overigens komt de vindplaats Brouwershaven te vervallen: het betreffende exemplaar was een ♂ van *A. francillana* (Fabricius) (Huisman, 1987). In ieder geval blijkt uit deze vangst dat de vlinder zich nog in ons land heeft weten handhaven. De biologie van deze soort komt overeen met die van *Aethes beatricella* (Walsingham), met dit verschil dat de voedselplant van *A. flagellana* kruisdistel (*Eryngium campestre* L.) is.

Aethes beatricella (Walsingham), nieuw voor de fauna (fig. 10-12)

Waarnemingen. L: Eys, 9.vi.1993, 1 ♀ op licht, KH.

Op een warme juniavond werd op de bekende helling in Eys een exemplaar van *Aethes beatricella* (fig. 10) op licht gevangen. De soorten uit de *Aethes francillana*-groep (het vroegere genus *Lozopera*), waarvan er ongeveer tien in Europa voorkomen, lijken uiterlijk sterk op elkaar en zijn alleen door genitaalonderzoek met zekerheid te onderscheiden. Alle soorten hebben gele voorvleugels met twee volledige of bijna volledige roodbruine dwarsbanden. Toch komt men bij Nederlandse dieren met nauwkeurig kijken een heel eind. Vergelijkingsmateriaal is dan wel heel nuttig. Het volgende kan een leidraad zijn:

1. De binnenste dwarsband is onvolledig en

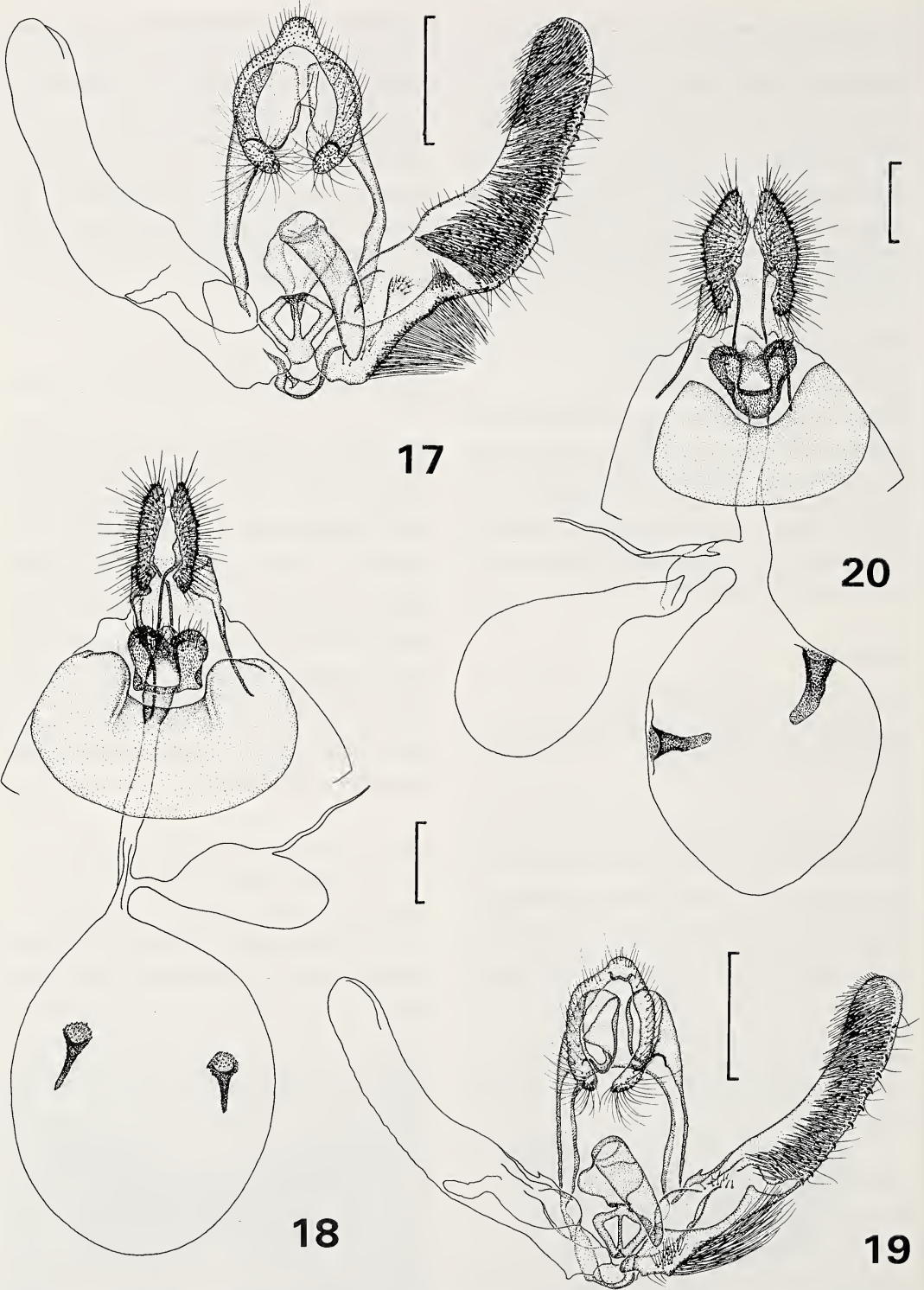

Fig. 17-20. Genitaliën. 17-18, *Eudemis porphyrana* (17, ♂; 18, ♀); 19-20, *Eudemis profundana* (19, ♂; 20, ♀) (schaal-
lijn 0,25 mm).

- bereikt de costa niet. Dwarsbanden minder contrastrijk 2
- Beide dwarsbanden (meestal) volledig ontwikkeld, breder, donkerder roodbruin. ... 3
2. De hele vlinder maakt een wat blekere indruk (fig 13). Spanwijdte 13-14 mm
..... *A. dilucidana* Stephens
- Duidelijker, maar toch fijn getekend (fig. 9). De buitenste dwarsband is vaak even boven de binnenrand verdikt. Spanwijdte 13-17 mm *A. flagellana* Duponchel
3. Dwarsbanden duidelijk, erg schuin geplaatst (fig. 14). Spanwijdte 15-16 mm
..... *A. francillana* Fabricius
- De dwarsbanden staan een fractie meer recht op dan bij *A. francillana*; ze kunnen soms ook wat breder zijn (fig. 10). Spanwijdte 14-16 mm *A. beatricella* Walsingham

De genitaliën (fig. 11-12) zijn karakteristiek (Razowski, 1970; Huisman, 1987).

De rups leeft op gevlekte scheerling (*Conium maculatum* L.), vreet in augustus en september van de zaadschermen en overwintert in de stengel om in het voorjaar te verpoppen (Bradley et al., 1973). Razowski (1970) zegt, mogelijk in navolging van Walsingham (1898), dat de rups op pastinaak (*Pastinaca sativa* L.) leeft, maar waarschijnlijk berust dit op een misverstand. Gevlekte scheerling wordt weliswaar uit veel uurhokken in Nederland vermeld, maar grote, permanente groeiplaatsen zijn schaars. Dit zou de uitbreiding van *A. beatricella* kunnen belemmeren.

De verspreiding vertoont ook in het buitenland een verbrokkeld beeld. De soort wordt geregeld gevonden in Zuid-Engeland (Bradley et al., 1973) en wordt vermeld uit Frankrijk (Leraut, 1980), Oostenrijk (Huemer & Tarmann, 1933) en Denemarken (Schnack, 1985), maar niet uit België en Duitsland.

Celypha rosaceana (Schläger)

Waarnemingen. Z: Kortgene, 15 en 18.vii.1993, JV.

Na in 1967 voor het eerst in ons land te zijn waargenomen is *Celypha rosaceana* bekend geworden van nog enkele plaatsen op Goeree en Voorne (Huisman et al., 1986). Later is de

vlinder ook gevangen in het Waddengebied, op Terschelling en Rottumeroog (Kuchlein, 1993). De rups leeft in mei en juni in een spinselkoker aan de wortels van akkermelkdistel (*Sonchus arvensis* L.), brosse melkdistel (*S. asper* (L.) Hill.) en paardebloem (*Taraxacum* sp.) (Bradley et al., 1979). Nieuw voor Zeeland.

Olethreutes arbutella (L.)

Waarnemingen. Gld: Tongeren, 10.iv.1993, 3 rupsen op rode bosbes (*Vaccinium vitis-idaea* L.), KH.

Begin april werden uit Tongeren enkele takjes van rode bosbes met samengesponnen topbladeren meegenomen. Dat leverde op 3 en 4 mei verrassenderwijs drie vlindertjes van deze soort op. *Olethreutes arbutella* is pas in 1992 voor het eerst uit ons land vermeld, uit Zuidloo, Overijssel en Twello, Gelderland; mogelijk zwervers (Huisman & Koster, 1995). Dit is de eerste vondst van rupsen van deze soort in ons land. Als voedselplanten worden in de literatuur opgegeven rode bosbes, rijsbes (*Vaccinium uliginosum* L.) en beredruif (*Arctostaphylos uva-ursi* (L.) Spreng) (Bradley et al., 1979). Van deze drie komt in Nederland alleen de eerste, als vrij algemeen voorkomende plant, in aanmerking. Nu de rups daarop ook gevonden is, is het zeker dat *O. arbutella* in Nederland inheems is.

Apotomis sororculana (Zetterstedt)

Waarnemingen. NH: Zwanenwater, 6.vi.1992, op licht, JCK; ZH: Oostvoorne, 14.vi.1986; Ouddorp, 11.vii.1990, KH.

Deze soort kwam op het laken, dat stond opgesteld in een vochtig elzebos. De meeste vindplaatsen van deze soort liggen in het midden van het land. Verder verspreid voorkomend in bosachtige gebieden in het noorden, oosten en zuiden. Slechts bekend van een drietal vindplaatsen uit het westen. De eerste vangst voor Noord-Holland boven het IJ en de Waddeneilanden (Kuchlein, 1993).

De rups leeft van eind juli tot september tussen de vlak samengesponnen bladeren van berk (Bradley et al., 1979).

Eudemis porphyrana (Hübner) (fig. 15, 17-18)

Waarnemingen. L: Susteren, 5.vii.1993, AS.

Tot voor kort was *Eudemis porphyrana* (fig. 15) slechts met zekerheid bekend van twee vindplaatsen uit het krijtdistrict van Zuid-Limburg. Ook uit andere delen van ons land werd de soort nu en dan vermeld, maar tot op heden ging dit altijd om de meer algemene soort *Eudemis profundana* (fig. 16), die er erg veel op lijkt.

Bij het mannelijk genitaal van *Eudemis porphyrana* (fig. 17) is bij de valva de cucullus aan de onderzijde duidelijk verbreed, de sacculus is voorzien van een stijve borstel van afstaande haren, en de lengte van de aedeagus is ongeveer gelijk aan de lengte van de socii. Bij het vrouwelijk genitaal van *E. porphyrana* (fig. 18) is de lamella antevaginalis een smalle rechte band, het colliculum duidelijk gesclerotiseerd, het sterigma met een bijna vierkante uitsparing met afgeronde hoeken, de ductus seminalis zeer kort en overgaand in de bulla seminalis, en de ductus seminalis vervolgt hierna zijn weg vanuit de wand van de bulla seminalis.

Bij het mannelijk genitaal van *Eudemis profundana* (fig. 19) is bij de valva de cucullus onderaan nauwelijks verbreed, de sacculus is voorzien van een bundel lange gebogen haren, en de lengte van de aedeagus is duidelijk korter dan de lengte van de socii. Bij het vrouwelijk genitaal van *E. profundana* (fig. 20) is de lamella antevaginalis breed en afgerond, het sterigma met een U-vormige uitsparing, en de ductus seminalis ongeveer even lang als de bulla seminalis met een aftakking dicht bij de aansluiting met de ductus bursae.

Eucosma metzneriana (Treitschke)

Waarnemingen. Ov: Losser, Duivelshof, 9.vi.1993, op licht, JCK.

De meeste vangsten van deze soort zijn uit het zuidelijke deel van ons land. Inmiddels ook bekend van de Veluwe en één vindplaats uit Friesland (Kuchlein, 1993). De rups leeft van augustus tot mei in het uiteinde van scheuten

van absint-alsem of bijvoet (*Artemisia vulgaris* L.), die misvormd worden, doordat de aantasting een zwelling veroorzaakt. Pop in het onderste deel van de stengel (Bradley et al., 1979). Nieuw voor Overijssel.

Blastesthia posticana (Zetterstedt)

Waarnemingen. Z: Kortgene, 1.v.1993, JV.

Een vrij zeldzame soort, welke verspreid over een groot deel van de zandgronden van ons land is gevonden, ook op enkele vindplaatsen in de duinen en meer landinwaarts (Gielis et al., 1985; Kuchlein, 1993). De rups leeft van september tot april eerst in de scheuten en daarna in de knoppen van de grove den, waarin ze zich ook verpopt. Een aangetaste knop is te herkennen aan de witachtige hars, die uit een gat aan de basis vloeit (Bradley et al., 1979). Nieuw voor Zeeland.

Cydia fagiglandana (Zeller)

Waarnemingen. Ov: Losser, Boerskotten, 1.vi en 2.vii.1992, 3 exemplaren op licht; Gld: Het Woold, 11.vi.1993, op licht, JCK; NH: Bergen, 30.vii.1993, 3 exemplaren, JW.

Van *Cydia fagiglandana* zijn er vrij veel vindplaatsen uit ons land bekend, voornamelijk van de zandgronden in het binnenland, maar ook enkele uit de duinen. Nog niet eerder vermeld van Twenthe, de Achterhoek en uit het noordwesten van het land (Kuchlein, 1993). De rups leeft van augustus tot oktober in de vruchten van beuk (*Fagus sylvatica* L.) (Bradley et al., 1979).

Cydia illutana (Herrich-Schäffer)

Waarnemingen. L: Weeter bos, 16.vi.1985, AS.

Voor het eerst waargenomen in ons land in 1989, intussen bekend van Drenthe, Gelderland en Limburg (Grijpma & Van de Weerd, 1991). De rups leeft in de nog groene kegels van fijnspar (*Picea abies* (L.) Karsten) en zilverspar (*Abies* sp.), ook op *Chermes*-gallen (Hannemann, 1961). In Nederland gevonden in de kegels van lork (*Larix* sp.).

Dichrorampha consortana Stephens

Waarnemingen. Gld: Leuvenum, 4.vi.1992, gesleept, BvA.

Een opmerkelijke vondst, omdat *Dichrorampha consortana* tot dusverre alleen bekend was van de omgeving van Winterswijk in 1990 (Huisman & Koster, 1994). Nu blijkt de vlinder ook in het midden van ons land voor te komen.

Pterophoridae*Amblyptilia acanthadactyla* (Hübner)

Waarnemingen. NH: Bergen, 30.vii.1993, JW.

Er zijn vrij veel vindplaatsen van deze soort bekend uit de zuidelijke helft van ons land, voornamelijk uit het fluviaal district en de duinen. De afgelopen vijftig jaar is de vlinder echter nog maar zelden gevonden (Kuchlein & Gielis, 1982; Kuchlein, 1993). De rups leeft van de bloemen en onrijpe zaden van bosandoorn (*Stachys sylvatica* L.), moerasandoorn (*S. palustris* L.) en andere lage planten.

Pyralidae*Etiella zinckenella* (Treitschke)

Waarnemingen. L: Neerbeek, 2.vii.1992, AC.

Na het eerste exemplaar voor ons land, dat werd gevangen in 1989 te Melissant (Huisman & Koster, 1994), een tweede vondst van deze soort. Nieuw voor Limburg.

Vitula biviella (Zeller)

Waarnemingen. NH: Bergen, 30.vii.1993, 5 exemplaren, JW.

Een lokale soort, voornamelijk uit het zuidelijk duingebied (Helmers, 1965; Kuchlein, 1993). Bovengenoemde exemplaren werden tijdens het excursieweekend van de sectie "Snellen" gevangen. Volgens Hasenfuss (1960) leeft de rups in de mannelijke bloeiwijze van zeeden (*Pinus pinaster* Ait.) en corsicaanse den (*P. nigra laricio* (Poir.) Palibin).

Ephestia parasitella (Staudinger)

Waarnemingen. Z: Kortgene, 6.vi.1993, 1 ♀, JV.

De tweede waarneming van deze soort voor ons land. Het eerste exemplaar werd in 1960 gevangen te Oostvoorne door Lucas (Kuchlein, 1993). De soort wordt door Roessler (1973) opgesplitst in twee subspecies. De nominaatvorm komt voor in Spanje en Portugal en in Noord-Afrika (Marokko, Algerije, Tunesië). Bij ons komt de donkere en minder kontrastrijk getekende ondersoort *unicolorella* Staudinger voor. De rups leeft op wijnstok (*Vitis vinifera* L.) in een spinsel op de druiven. Ook is de soort gekweekt van *Cytinus hypocistis* (L.), een parasiet op de wortels van *Cistus* sp. en *Halimium* sp. Aangezien deze voedselplanten van nature niet in ons land voorkomen, betreft het waarschijnlijk zwerfers of migranten. Ook is het mogelijk dat het om aangevoerde exemplaren gaat.

Sitochroa verticalis (Linnaeus)

Waarnemingen. NB: Woensdrecht, 6.vi-7.viii.1992; 12.v-24.vii.1993, in totaal 31 ♂ en 4 ♀ op licht, JA.

Een verrassend groot aantal van een soort die reeds voor ons land als uitgestorven werd beschouwd (Kuchlein & Gielis, 1982). Vroeger op diverse vindplaatsen gevangen, voornamelijk in het zuidwesten van ons land. Sinds 1928 niet meer waargenomen (Kuchlein, 1993). De lichtval stond opgesteld op een smalle strook grasland begroeid met onder andere vederdistel (*Cirsium* sp.) en begrensd door de spoordijk aan de ene zijde en een sloot aan de andere zijde. De rups leeft in twee generaties van mei tot juni en van augustus tot september. Als voedselplanten worden opgegeven akkerdistel (*Cirsium arvense* (L.) Scop.), gamander (*Teucrium* sp.), brem (*Cytisus scoparius* (L.) Link), melde, zuring (*Rumex* sp.), gewone zandkool *Diplotaxis tenuifolia* (L.) DC en maarts viooltje (*Viola odorata* L.) (Palm, 1986; Emmet, 1988).

Literatuur

- BARRETT, C.G., 1898. Economy of *Laverna vinolentella* H.-S. — *Entomologist's mon. Mag.* 34: 204.
- BENGTSSON, B.Å., 1984. The Scythrididae (Lepidoptera) of Northern Europe. — *Fauna ent. scand.* 13: 1-137.
- BRADLEY, J.D., W.G. TREMAWAN & A. SMITH, 1973. *British Tortricoid Moths. Cochyliidae and Tortricidae: Tortricinae*: i-viii, 1-251. The Ray Society, London.
- BRADLEY, J.D., W.G. TREMAWAN & A. SMITH, 1979. *British Tortricoid Moths. Tortricidae: Olethreutinae*: i-viii, 1-336. The Ray Society, London.
- DESCHKA, G., 1988. Artanalyse zweier Phyllonorycter-blancardella-Pheromonfallen (Physiologie, Taxonomie: Lepidoptera, Lithocolletidae. Nannolepidoptera, Nepticulidae). — *Stapfia* 16: 65-76.
- DIAKONOFF, A., 1939. Notes on Microlepidoptera II. Remarks on some species of the genus *Blastodacna* Wocke (Cosmopterigidae). — *Tijdschr. ent.* 82: 74-77.
- ECKSTEIN, K., 1933. Die Kleinschmetterlinge Deutschlands. — *Schmetterlinge Dtl.* 5: 1-223.
- EMMET, A.M., I.A. WATKINSON & M.R. WILSON, 1985. Gracillariidae. In: *The moths and butterflies of Great Britain and Ireland* (J. Heath & A.M. Emmet, eds) 2: 244-363. Harley Books, Colchester.
- EMMET, A.M. (ed.), 1988. *A field guide to the smaller British Lepidoptera* (2nd ed.): 1-288. The British Entomological and Natural History Society, London.
- GIELIS, C., K.J. HUISMAN, J.H. KUCHLEIN, E.J. VAN NIEUKERKEN, H.W. VAN DER WOLF & J.B. WOLSCHRIJN, 1985. Nieuwe en interessante Microlepidoptera uit Nederland, voornamelijk in 1982 en 1983 (Lepidoptera). — *Ent. Ber., Amst.* 45: 89-104.
- GRUJMA, P. & C.P. VAN DE WEERD, 1991. The entomofauna of cones of *Larix decidua* and *L. kaempferi* in the Netherlands. — *Proc. exp. appl. Ent., N.E.V. Amsterdam* 2: 46-51.
- HANNEMANN, H.J., 1961. Kleinschmetterlinge oder Microlepidoptera I. Die Wickler (s. str.) (Tortricidae). — *Tierw. Dtl.* 48: 1-233.
- HASENFUSS, I., 1960. *Die Larvalsystematik der Zünsler (Pyralidae)*: 1-263. Akademie-Verlag, Berlin.
- HELMERS, G., 1965. Mededelingen betreffende Pyralidae (Lep.). — *Ent. Ber., Amst.* 25: 93-95.
- HERRICH-SCHÄFFER, G.A.W., 1853. *Systematische Bearbeitung der Schmetterlinge von Europa* 5: 214. Regensburg.
- HUEMER, P. & G. TARMANN, 1993. Die Schmetterlinge Österreichs (Lepidoptera). — *Veröff. Mus. Ferdinandum*, Suppl. 5: 1-224.
- HUISMAN, K.J., J.H. KUCHLEIN, E.J. VAN NIEUKERKEN, H.W. VAN DER WOLF, J.B. WOLSCHRIJN & C. GIELIS, 1986. Nieuwe en interessante Microlepidoptera uit Nederland, voornamelijk in 1984 (Lepidoptera). — *Ent. Ber., Amst.* 46: 137-156.
- HUISMAN, K.J., 1987. Aantekeningen over Nederlandse Cochyliidae (Lepidoptera). — *Ent. Ber., Amst.* 47: 81-88.
- HUISMAN, K.J. & J.C. KOSTER, 1994. Nieuwe en interessante Microlepidoptera uit Nederland in de jaren 1988-1991 (Lepidoptera). — *Ent. Ber., Amst.* 54: 29-47.
- HUISMAN, K.J. & J.C. KOSTER, 1995. Nieuwe en interessante Microlepidoptera uit Nederland in het jaar 1992 (Lepidoptera). — *Ent. Ber., Amst.* 55: 53-67.
- JANSEN, M.G.M. & J.E.F. ASSELBERGS, 1993. De Lepidoptera uit de getijzone van het Markiezaat, een voormalig schor in westelijk Noord-Brabant. — *Ent. Ber., Amst.* 53: 1-9.
- KOSTER, J.C., 1991. Het geslacht *Pancalia* in Nederland (Lepidoptera: Cosmopterigidae). — *Ent. Ber., Amst.* 51: 101-107.
- KOSTER, J.C. & S. YU. SINEV, in druk. A revision of the divisella group of the genus *Mompha*, with the description of *M. confusella* spec. nov. (Lepidoptera: Momphidae). — *Ent. Ber., Amst.* 56.
- KUCHLEIN, J.H., 1985. Enkele aanvullingen op de Naamlijst van de Nederlandse Lepidoptera. — *Ent. Ber., Amst.* 45: 9-10.
- KUCHLEIN, J.H., 1993. *De kleine vlinders: handboek voor de faunistiek van de Nederlandse Microlepidoptera*: 1-715. Pudoc, Wageningen.
- KUCHLEIN, J.H. & C. GIELIS, 1982. *Tabellen en verspreidingsatlas van de Nederlandse Microlepidoptera, 2. Pyralidae (tweede gedeelte), Pterophoridae*: 1-86. Landbouwniversiteit, Wageningen.
- KUZNETSOV, V.I., 1990. Gracillariidae (Lithocolletidae). In: *Keys to the Insects of the European Part of the USSR* (G.S. Medvedev, ed.) 4 (2): 199-410. Brill, Leiden.
- LAŠŤŮVKA, Z., 1993. *Katalog von Faltern der mährisch-schlesischen Region (Lepidoptera)*: 1-130. Agronomická fakulta Vysoké školy zemědělské v Brně.
- LEMPKE, B.J., 1976. Naamlijst van de Nederlandse Lepidoptera. — *Bibl. K. Ned. natuurh. Veren.* 21: 1-100.
- LERAUT, P., 1980. Liste systématique et synonymique des Lépidoptères de France, Belgique et Corse. — *Alexanor*, Suppl. 1980: 1-334.
- NIEUKERKEN, E.J. VAN, 1993. De Langsprietmotjes van blauwe knoop en klokjesgentiaan. In: *Jaarboek Natuur* 1993 (C. A. M. van Swaay & I. van Halder, eds): 88-96. De Vlinderstichting, Wageningen.
- NIEUKERKEN, E.J. VAN, C. GIELIS, K.J. HUISMAN, J.C. KOSTER, J.H. KUCHLEIN, H.W. VAN DER WOLF & J.B. WOLSCHRIJN, 1993. Nieuwe en interessante Microlepidoptera uit Nederland. — *Ned. faun. Meded.* 5: 47-62.
- NIEUKERKEN, E.J. VAN & R. JOHANSSON, 1990. Tribus Trifurculini. In: R. Johansson, E.S. Nielsen, E.J. van Nieukerken & B. Gustafsson. The Nepticulidae and Opostegidae (Lepidoptera) of North West Europe. — *Fauna ent. scand.* 23: 239-321.
- PALM, E., 1986. Nordeuropas Pyralider - med særligt henblik på den danske fauna (Lepidoptera: Pyralidae) - *Danmarks Dyreliv* 3: 1-287.
- PALM, E., 1989. Nordeuropas Prydvinger - med særligt henblik på den danske fauna (Lepidoptera: Oecophoridae). — *Danmarks Dyreliv* 4: 1-247.
- PATOČKA, J. & A. REIPRICH, 1989. Verzeichnis der in der Slowakei festgestellten oder erwarteten Lepidopteren. — *Zpr. čsl. spol. Ent.* 25: 1-139.
- PATZAK, H., 1974. Beiträge zur Insektenfauna der DDR:

- Lepidoptera - Coleophoridae. — *Beitr. Ent.* 24: 153-278.
- PRINS, W.O. DE, 1983. Systematische naamlijst van de Belgische Lepidoptera. — *Entomobrochure* 4: 1-57.
- PRÖSE, H., 1987. Artenliste der in Bayern und angrenzenden Gebieten nachgewiesenen Microlepidoptera (Kleinschmetterlinge). — *SchrReihe bayer. Landesamt UmwSchutz* 77: 43-102.
- RAZOWSKI, J., 1970. Cochyliidae. In: *Microlepidoptera Palaearctica* (H.G. Amsel, F. Gregor & H. Reisser, eds) 3: i-xiv, 1-528. Fromme, Wenen.
- RÉAL, P., 1966. Famille des Cosmopterygidae. — *Ent. appl. Agric.* 2 (1): 290-298.
- RIEDL, T., 1965. Matériaux pour la connaissance des Momphidae paléarctiques (Lepidoptera). Partie III. Etude sur quelques Momphides européens. — *Polskie Pismo ent.* 35: 445, 447-451.
- RIEDL, T., 1983. Records of the Lepidoptera of Greece based on the collections of G. Christensen and L. Gozmány: VIII. V. Momphidae, Blastodacnidae, Chrysopeleidiidae, Cosmopterigidae. — *Ann. Mus. Goulandris* 6: 313-317.
- ROESLER, U., 1973. Phycitinae I. Trifine Acrobasiina. In: *Microlepidoptera Palaearctica* (H.G. Amsel, F. Gregor & H. Reisser, eds) 4: i-xvi, 1-752. Fromme, Wenen.
- SATTLER, K., 1986. Die an Compositen gebundenen Scrobipalpa-Arten des östlichen Österreichs (Lepidoptera, Gelechiidae). — *Ann. naturhist. Mus. Wien* 88/89: 435-456.
- SCHNACK, K. (ED.), 1985. Katalog over de danske Sommerfugle. — *Ent. Meddr.* 52 (2-3): 1-163.
- SOKOLOFF, P.A., 1985. An introduction to the Gelechiidae. — *Proc. Trans. Br. ent. nat. Hist. Soc.* 18: 99-106.
- STEUER, H., 1988. Die Mitteleuropäischen Arten der Gattungen Teleiodes Sattler, 1960 und Exoteleia Wallengren, 1881 (Insecta, Lepidoptera, Gelechiidae). — *Rudolstädter nat. hist. Schr.* 1: 88-97.
- STÜNING, D., 1980. Biologisch-Ökologische Untersuchung an Lepidoptera des Supralitoral der Nordseeküste. — *Faun.-ökol. Mitt., Suppl.* 7: 1-116.
- SVENSSON, I., H. ELMQUIST, B. GUSTAFSSON, H. HELLBERG, L. IMBY & G. PALMQVIST, 1987. *Catalogus Lepidopterorum Sueciae*: 1-307. Naturhistorisk Riksmuseet/Entomologiska Föreningen, Stockholm.
- TRAUOGT-OLSEN, E. & E.SCHMIDT NIELSEN, 1977. The Elachistidae (Lepidoptera) of Fennoscandia and Denmark. — *Fauna ent. scand.* 6: 1-299.
- WALSINGHAM, T., 1898. Lozopera francillonana F. compared with its allies. — *Entomologist's mon. Mag.* 34: 70-76.
- ZAGULYAEV, A.K. & S.YU. SINEV, 1990. Momphidae. In: *Keys to the Insects of the European Part of the USSR* (G.S. Medvedev, ed.) 4 (2): 701-720. Brill, Leiden.